

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

**Projekta "Centra „Valdardze” darbības kapacitātes paaugstināšanai”
līguma Nr. 1DP/1.5.2.2.2/10/APIA/SIF/167/2**

„93% no Projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību.
Apakšaktivāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.”

***Nodibinājuma „Centrs Valdardze” klientu
datu bāzes analīze***

Sagatavoja: Krista Prauliņa

Valmiera, 2011

SATURS

1. Vispārīga informācija par 1000 vardarbības gadījumu analīzi.....	3. lpp.
1.1. Pakalpojuma saņēmējus raksturojošie rādītāji.....	3.lpp.
1.2. Faktori, kas ietekmējuši bērna ievietošanu institūcijā.....	4. lpp.
2. Vardarbības veidu analīze.....	6. lpp.
2.1. Seksuālā vardarbība.....	6. lpp.
2.2. Emocionālā vardarbība.....	8. lpp.
2.3. Fiziskā vardarbība.....	10. lpp.
2.4. Pamešana novārtā.....	12. lpp.

1. Vispārīga informācija par 1000 vardarbības gadījumu analīzi

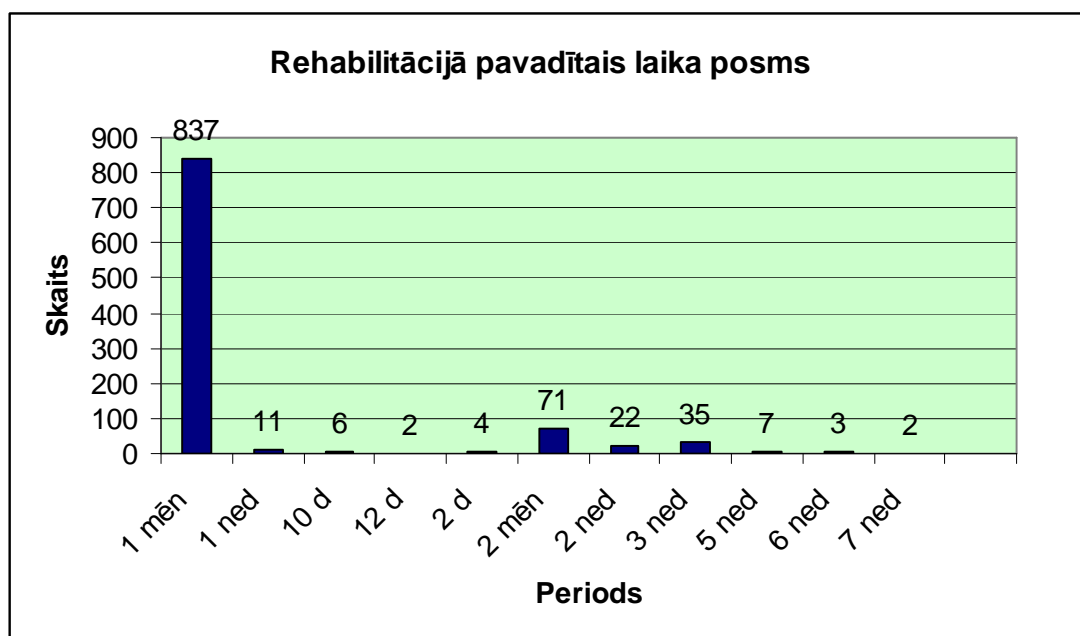
ESF projekta „Centra „Valdardze” darbības kapacitātes paaugstināšanai” ietvaros tika analizētas pakalpojuma saņēmēju (vardarbībā cietušo bērnu) lietas, kam sekoja datu apstrāde SPSS un Microsoft Excel programmās, rezultātu interpretēšana un pētījuma ziņojuma sagatavošana.

1.1. Pakalpojuma saņēmējus raksturojošie rādītāji.

Kopumā tika analizēti 1000 gadījumi, no tiem nedaudz vairāk kā puse (597) bija sieviešu dzimuma pārstāves (vardarbībā cietušās meitenes, kā arī bērnu pavadones), zēni – 403.

Rehabilitācijā no 1000 analizētajiem gadījumiem atradušies 899 latviešu tautības klienti (90%), tomēr daļa (nepilni 10%) bijuši krievu tautības klienti/es, kā arī 1 čigāns un 1 baltkrievs.

No 1000 analizētajām lietām, 837 klienti (84%) rehabilitācijas centrā pavadīja 30 dienu, 71 klients (7%) – 2 mēnešus, atlikušajiem 92 klientiem (9%) dažādu iemeslu dēļ rehabilitācijā pavadītais laiks variēja no 7 nedēļām līdz pat tikai 2 dienām.

1. att. Rehabilitācijā pavadītais laiks

Kopumā rehabilitācija tika pārtraukta 62 gadījumos. Galvenie iemesli, kāpēc rehabilitācija tika pārtraukta: mātes lēmums/lūgums 18 gadījumos, nepakļaušanās iekšējās kārtības noteikumiem 16 gadījumos, profesionāļu komandas lēmums 11 gadījumos, bērna

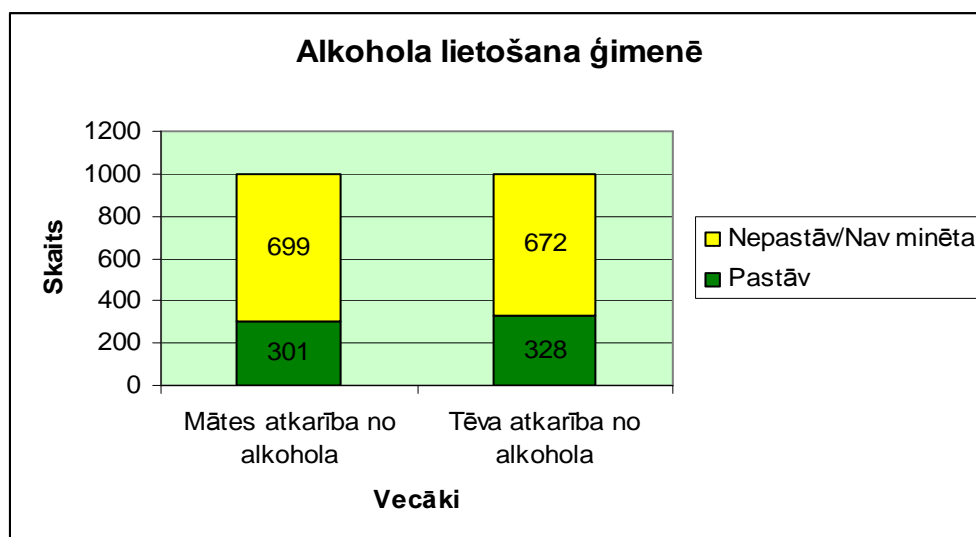
aizbēgšana no centra 5 gadījumos. Atlikušajos 12 gadījumos ietilpst bērna tēva lūgums/prasība, nosūtīšana uz citu rehabilitācijas centru, bērna kategoriska attieksšanās no rehabilitācijas, kā arī bērna slimība vai došanās uz slimnīcu.

Būtībā šie rādītāji parāda to, ka vairākumā gadījumu lēmumu izbeigt rehabilitāciju nepieņem pati institūcija, bet gan vardarbībā cietušo bērnu piederīgie vai paši vardarbībā cietušie.

1.2. Faktori, kas ietekmējuši bērna ievietošanu institūcijā

Pie vardarbības pret bērnu noved dažādi ārēji un iekšēji faktori. Iespējams, ģimene ir trūcīga, vecāki lieto alkoholu, zaudējuši darbu vai ģimenē notikusi kāda cita nelaime, kas ietekmējusi attieksmi pret bērnu. Arī rādītājs, kas norāda personu, kura atvedusi bērnu uz atbalsta centru, netieši raksturo ģimeni. Iespējams, ciešākas saites starp ģimenes locekļiem pastāv, ja kāds no vecākiem pats atvedis bērnu uz iestādi vai arī darījis to kopā ar kādu citu personu – sociālo darbinieku, bāriņtiesas pārstāvi. Uzskatāmi šie dati parādīti 3. attēlā.

Kopējo situāciju, kam lielā mērā vajadzētu būt saistītai ar vardarbības veidiem, apmēriem, varmāku identitātēm un citiem rādītājiem, raksturo arī vispārējie alkohola lietošanas rādītāji:

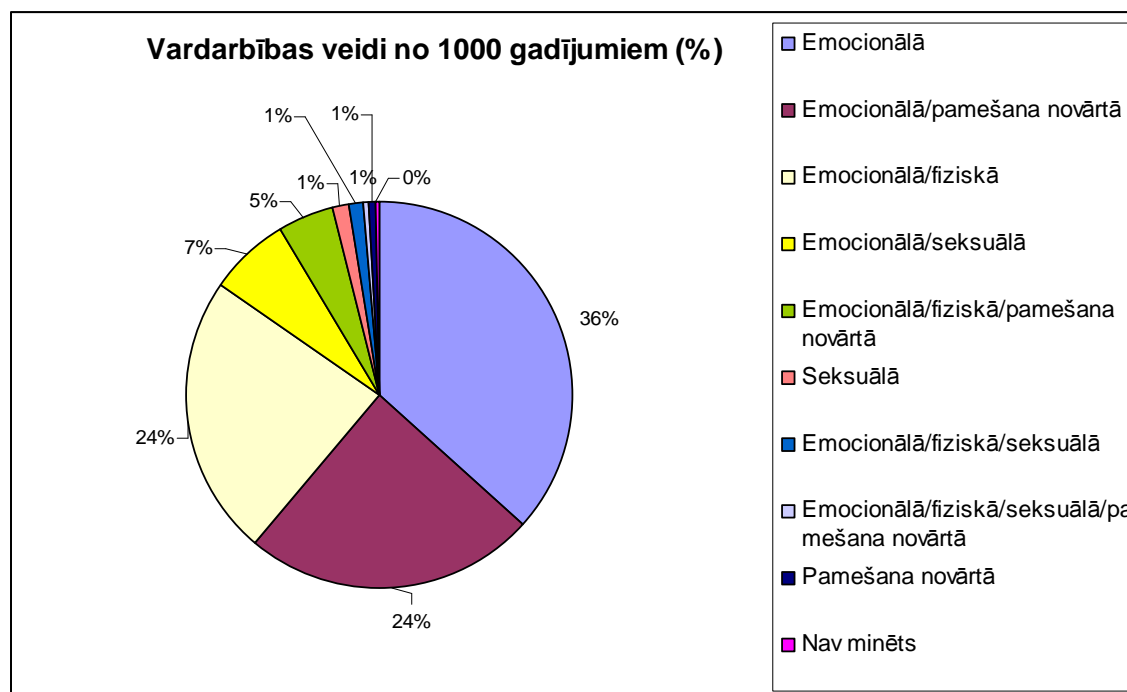
2. att. Alkohola lietošana ģimenē

Kā redzams tabulā, no 1000 aplūkotajiem gadījumiem tikai aptuveni 30 % vecāku (301 sieviete un 328 vīrieši) ir alkohola atkarība. Šie dati nav uzskatāmi par precīziem, jo lielākajā daļā aplūkoto lietu nebija atrodamā informācija par alkohola lietošanu/nelietošanu ģimenē. Turklāt tas, ka alkoholu vairāk lieto tieši sociāli nelabvēlīgās ģimenēs (kas sastāda lielāko daļu no aplūkotajiem gadījumiem), ir vispārzināms fakts.

Pie kategorijas „Mātes atkarība no alkohola” un „Tēva atkarība no alkohola” pieskaitīju arī patēva, pamātes vai aizbildņa/es atkarību, ja šīs personas uzskatāmas par bērna tiešajiem audzinātājiem. Tādējādi rodas secinājums, ka procentuālais alkoholisma rādītājs tieši bioloģisko vecāku vidū būtu vēl zemāks, nekā tabulā norādīts.

2. Vardarbības veidu analīze.

Kopumā vislielākā daļa no 1000 analizētajiem gadījumiem ir emocionālā vardarbība (95%). Tomēr emocionālā vardarbība vairumā gadījumu ir saistīta ar citiem vardarbības veidiem:

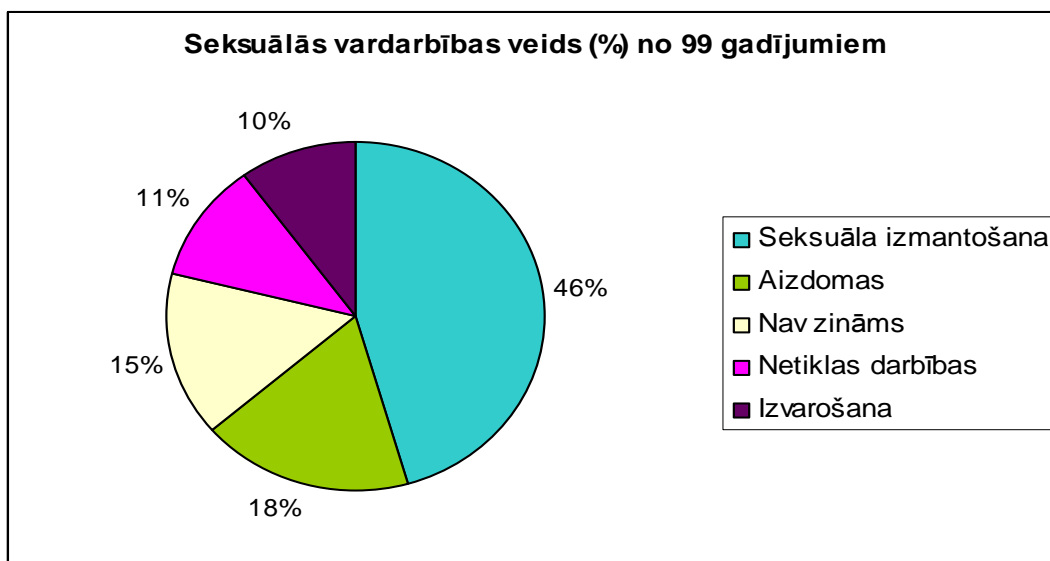

4. att. Vardarbības veidi no 1000 gadījumiem

Turpmāk tiks sniegts aprakstošs ieskats par vardarbību veidiem, kas iegūti no analizēto lietu datiem.

2.1. Seksuālā vardarbība.

Lai arī tabulā „Vardarbības veidi no 1000 gadījumiem (%)” kā seksuālās vardarbības gadījumi minēts tikai 1 %, šis vardarbības veids lielākoties ir aplūkojams kopā ar emocionālo un/vai fizisko vardarbību. Tātad no 1000 aplūkotajām lietām 99 bērni bija seksuālās vardarbības upuri, no tiem 34 bija vīriešu dzimuma un 65 - sieviešu dzimuma pārstāves.

5. att. Seksuālās vardarbības veids

Tabulā norādīti seksuālās vardarbības veidi no 99 aplūkotajiem gadījumiem. Būtībā gadījumu aprakstos (personu lietās) šāda veida informācija tika iekļauta ļoti minimāli. Sīkāku iedalījumu šī iemesla dēļ nav iespējams sniegt.

Seksuālā vardarbība lielākoties notikusi pret pusaudžiem/ēm vecumā no 12 līdz 18 gadiem (44 gadījumi) un bērniem vecumā no 1 līdz 11 gadiem (16 gadījumi). 21 gadījumā nav minēts konkrēts laika posms vai vecums, kad pret bērnu veikta seksuālā vardarbība. Līdzīgi – vecums nav minēts arī gadījumos, ja par seksuālo vardarbību ir aizdomas un bērns rehabilitācijā ievietots uz aizdomu pamata.

Vardarbības ilgums iedalās līdzīgās proporcijās: 26 gadījumos seksuālā vardarbība pret bērnu notikusi ilgstošā laika periodā, 21 gadījumā – 1 reizi, 11 gadījumos – vairākas reizes, 17 gadījumos par seksuālo vardarbību pret bērnu pastāv aizdomas, 15 gadījumos nav zināms konkrēts laika posms, savukārt atlikušie 10 gadījumi iedalās laikā no 2 mēnešiem līdz 3 gadiem.

Varmākas identitātes seksuālās vardarbības gadījumos ļoti variē. Tomēr kā lielākās varmāku grupas varētu izšķirt: skolas biedri (12 gadījumi), svešinieki (15 gadījumi), paziņas (11 gadījumi), tēvs (7 gadījumi). Trīs gadījumos kā varmāka minēts arī vectēvs, starp minētajiem 99 gadījumiem kā varmāka ir minēti arī māte, tēva kolēģis, darba devējs, aizbildnis, brālis u.c. Raksturīgi, ka seksuālā vardarbība pret zēniem tiek pastrādāta pusaudžu gados un lielākajā daļā gadījumu varmākas ir skolas biedri – tādi paši pusaudži. Savukārt, seksuālā vardarbība pret meitenēm raksturīga gan pusaudzes gados, gan bērnībā, bet vairākumā gadījumu no pieaugušu vīriešu puses.

Līdzīgi kā par vardarbības veidu, arī par veidu, kā vardarbība tikusi atklāta, dati ir ļoti virspusēji un minimāli. No 99 gadījumiem 44 gadījumos bērns pats izstāstījis par vardarbību, tomēr tas nav kā bērna iesniegums vai sūdzība atbildīgajās instancēs. Bieži bērns par to runājis ģimenē vai stāstījis draugiem. Ir gandrīz neiespējami nodalīt, kad bērns pats informējis par vardarbību (ja vien nav to darījis tieši – ziņojot bāriņtiesai/policijai/sociālajam darbiniekam), tāpēc 12 gadījumos var uzskatīt, ka vardarbība atklāta balstoties uz dažādiem simptomiem bērna uzvedībā. No aplūkotajiem gadījumiem 38 par vardarbību ziņojusi 3. persona – māte, skolotāja, sociālais darbinieks, skolas biedri u.c. Tomēr, iespējams, daļa no šiem gadījumiem pēc dažādiem kritērijiem atbilst arī simptomiem bērna uzvedībā vai tam, ka bērns pats informējis par vardarbību, savukārt trešā persona šo informāciju nodevusi tālāk.

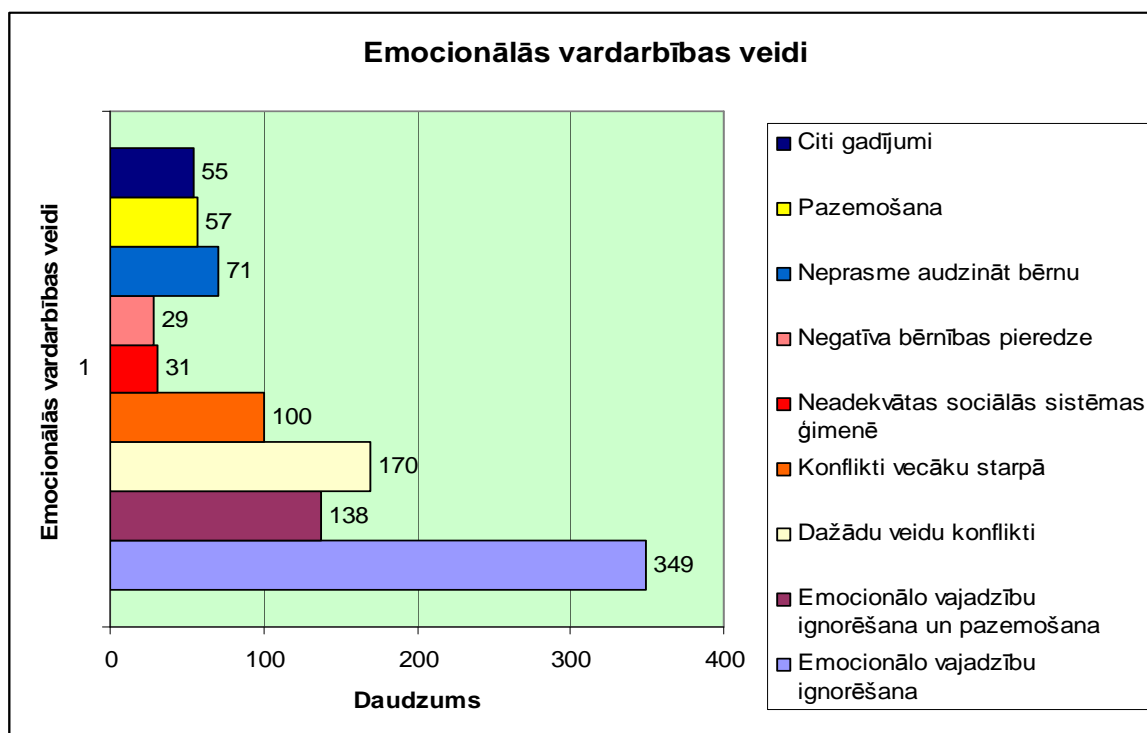
Aplūkotajās personu lietās par seksuālo vardarbību bija visvairāk neskaidrību. Liela daļa bērnu rehabilitācijā tika ievietoti uz aizdomu pamata, tāpēc dati par varmākas identitāti, seksuālās vardarbības veidu un laika posmu, kādā vardarbība tika veikta, ir neprecīzi un nepilnīgi. Var apspriest katru konkrētu gadījumu, nevis piedēvēt ļoti precīzus un neapgāžamus faktus, kas raksturotu visu seksuālās vardarbības upuru loku.

2.2. Emocionālā vardarbība

No 1000 analizētajām lietām 980 bija emocionālās vardarbības gadījumi. Nav gan īsti skaidrs, kāpēc arī atlikušās 20 lietas nav tikušas pieskaitītas emocionālajai vardarbībai, jo, piemēram, seksuālā vardarbība arī rada bērnam emocionālu traumu. No emocionālās vardarbības cietušas 562 sievietes un meitenes un 438 zēni. Šajā gadījumā nozīmīgu atšķirību starp dzimumiem nepastāv, jo emocionālā vardarbība lielākoties kombinējas ar citām vardarbības formām un sastāda 95% no visām aplūkotajām lietām.

Emocionālā vardarbība pēc 1000 aplūkotajām lietām klasificējas lielākajās grupās: 367 lietās vardarbības veids pret bērnu vai sievieti (pavadoni) ticis klasificēts kā emocionālā vardarbība, 246 – kā emocionālā vardarbība un pamešana novārtā, 235 – kā emocionālā un fiziskā, 62 – emocionālā un seksuālā vardarbība, 47 – kā emocionālā, fiziskā un pamešana novārtā, 12 – kā emocionālā, fiziskā un seksuālā vardarbība.

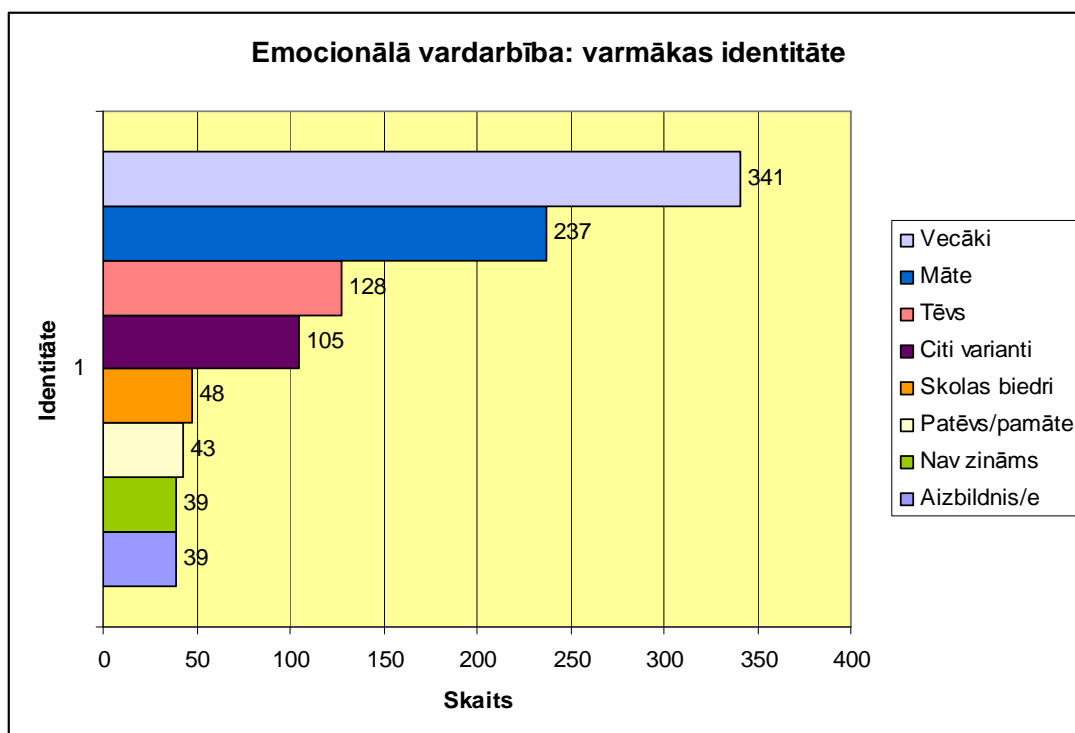
Atšķirībā no citu veidu vardarbībām, par emocionālo vardarbību var izvirzīt vairākas to raksturojošas kategorijas:

6. att. Emocionālās vardarbības veids

Vislielāko skaitu sastāda emocionālo vajadzību ignorēšana (349 gadījumi), kurā ietilpst bērna „nemīlēšana”, ignorēšana, nelaipna izturēšanās, nenovērtēšana. Nākošā lielākā grupa ir dažādu veidu konflikti, piemēram, pavadonēm – ar vīru, bērniem – ar aizbildņiem, māti, tēvu, abiem vecākiem, skolas biedriem, vecākiem u.c. Kā atsevišķa grupa izvirzās konfliktēšana vecāku starpā – 100 gadījumos no 980 bērni ir guvuši emocionālu traumu vecāku konfliktu dēļ. Negatīvas sociālās sistēmas ģimenē un neprasme audzināt bērnus lielā daļā gadījumu skatāmi saistīti, jo, piemēram, pārāk jauna māte, kas pati vēl uzvedas kā bērns var tikt attiecināta uz abām grupām.

Daļa bērnu rehabilitācijā tiek ievietoti pēc negatīvas bērnības pieredzes. Gadījumos, ja iepriekšējā ģimenē bijusi jebkāda veida vardarbība pret bērnu, ar kuras sekām sastopas „jaunā” ģimene.

7. att. **Emocionālā vardarbība: varmākas identitāte**

Pēc tabulā norādītajiem datiem, ir redzams, ka vislielākā grupa pēc varmākas identitātes ir vecāki. Tiem seko mātes (237 gadījumi) un tēvi (128 gadījumi). Citos variantos ietilpst vecvecāki, citi radi, bērni pagalmā, brālis, brāļa sieva, vīramāte ut.t. No aplūkotajiem 980 emocionālās vardarbības gadījumiem 39 personu lietās trūka informācijas par varmākas identitāti.

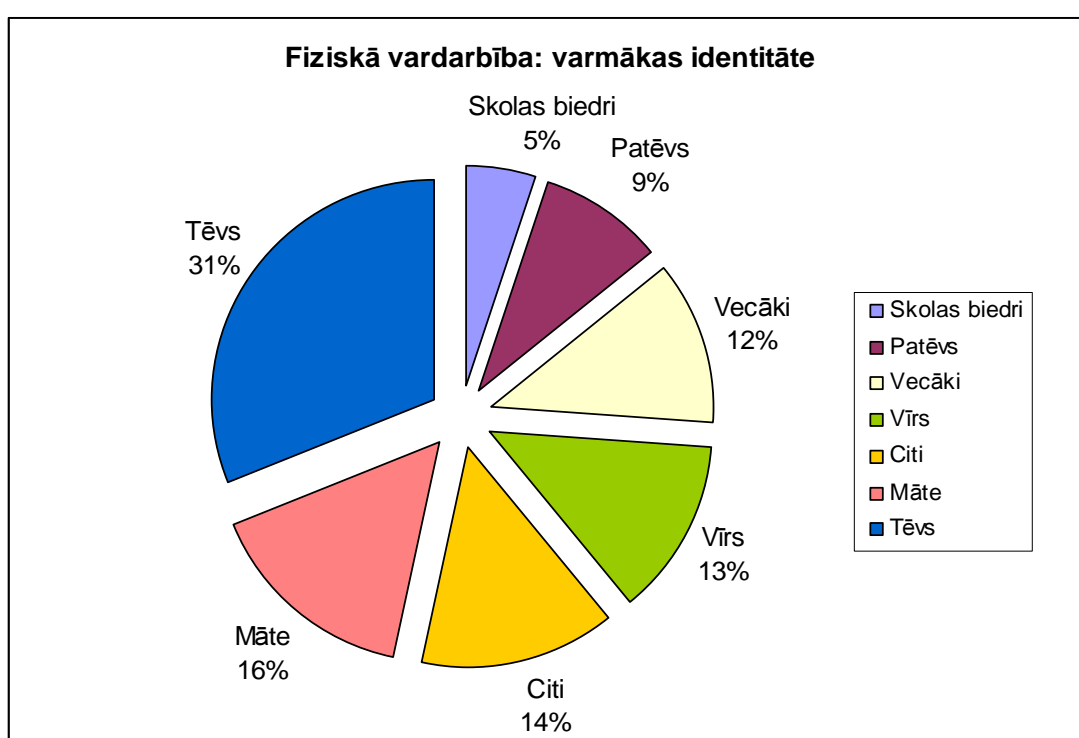
2.3. Fiziskā vardarbība

308 gadījumi no 1000 aplūkotajām ir fiziskās vardarbības upuru personas lietas. Fiziskā vardarbība gandrīz nekad nepastāv viena – tā nereti kombinēta ar pamešanu novārtā (47 gadījumos), emocionālo vardarbību (236 gadījumos) vai seksuālo vardarbību (21 gadījumā). Daļa no aplūkotajām bija visu četru veidu vardarbības kopā. Turklāt 39 gadījumos no aplūkotajiem 308 fiziskās vardarbības upuri bija bērnu pavadones, kas arī saņēma rehabilitāciju.

Kopumā no fiziskās vardarbības cieta 172 meitenes, 41 no tām bērnu pavadones, un 135 zēni. Tātad, neņemot vērā pavadoņu skaitu, var pieņemt, ka fiziskā vardarbība pret bērniem ir proporcionāli vienāda. No fiziskās vardarbības cietušo sieviešu skaits pieaug līdz ar vecuma palielināšanos, bet bērnībā un pusaudža gados nav vērojamas lielas proporcionālās atšķirības.

Ir praktiski neiespējami pēc analizētajiem datiem noteikt fiziskās vardarbības veidu – no 308 gadījumiem 296 klasificējās kā sišana, par 12 gadījumiem nav nekādu ziņu – klienta uzņemšanas kartē bez komentāriem atzīmēts, ka bērns cietis no fiziskās vardarbības. Tikai mazā daļā no lietām, balstoties uz bērnu sarunām ar psihologu, var sišanu izdalīt sīkāk – pāršana ar siksnu, sišana ar dažādiem priekšmetiem, pļaukāšana u.c. sišanas veidi.

Fiziskā vardarbība lielākoties notikusi ilgstoši, ne reti visas dzīves garumā (288 gadījumos) līdz ievietošanai rehabilitācijas centrā. Tikai 11 gadījumos bērni rehabilitācijā ievietoti pēc īslaicīgi (pāris reižu, īsa laika perioda) notikušas fiziskās vardarbības. 9 gadījumos par fiziskās vardarbības ilglaicīgumu/īslaicīgumu nav tikusi sniegta nekāda informācija.

8. att. **Fiziskā vardarbība: varmākas identitāte**

Attēlā „Fiziskā vardarbība: varmākas identitāte” parādīts 308 fiziskās vardarbības gadījumu varmāku identitāšu procentuālais sadalījums. Visvairāk fiziskā vardarbība pret bērnu tiek nodarīta tiešajā ģimenē – no tēva (96 gadījumi), mātes (48 gadījumi) vai abiem vecākiem (36 gadījumi). 14 % jeb 41 gadījumā varmākas identitāte ir vīrs, tas gan attiecināms uz pavadoņu lietām. Ārpus ģimenes lielākā grupa ir skolas vai bērnu nama biedri (15 gadījumi). Nelielu daļu no lietām sastāda arī tādas varmāku grupas kā vecāmātes (10 gadījumi), aizbildņi/es (8 gadījumi), brāļi, brāļa draugi, svešinieki, māsa. Šī grupa sastāda 14 % no varmāku identitāšu kopuma.

Līdz ar to, ka varmākas lielākoties ir viens vai abi vecāki, vīrs vai patēvs, varmācīgi pret bērniem ir tieši pieaugušie – 292 gadījumi jeb 95%.

Procentuāli visbiežāk veids, kādā tika atklāta fiziskā vardarbība, ir: trešās personas sniegtā informācija (119 gadījumi no 308), vardarbībā cietušā bērna stāstītais (96 gadījumi no 308), 41 gadījumā vardarbības upuris (bērna pavadone) pati izstāstīja par vardarbību. Tikai 8 gadījumos veids, kā vardarbība tika atklāta, ir simptomi bērna uzvedībā, bet arī šos gadījumus daļēji var uzskatīt par trešās personas sniegtu informāciju. No 308 gadījumiem 44 personu lietās nav minēta informācija, kas varētu liecināt par kādu konkrētu veidu, kā vardarbība nākusi atklātībā.

2.4. Pamešana novārtā

No analizētajiem 1000 gadījumiem 306 bija bērnu novārtā pamešana. Lielākoties tā kombinēta ar emocionālo vai fizisko vardarbību, bet pastāv arī gadījumi, kad pret bērnu izdarītas visu 4 analizēto veidu vardarbības – fiziskā, emocionālā, seksuālā vardarbība un bērna pamešana novārtā.

Analizējot bērnu novārtā pamešanas gadījumus, secināju, ka nedaudz vairāk kā 30 % (103 no 306 gadījumiem) ir emocionāla nerūpēšanās par bērnu. Šajā kategorijā ietilpst bērna pamešana, vecākiem dodoties uz ārzemēm, neinteresēšanās par bērna emocionālo stāvokli, bērna „nemīlēšana” un neprasme rūpēties par bērnu. Atlikušie 70 % (203 no 306 gadījumiem) raksturo situācijas, kad pret bērnu pastāv gan emocionālā nerūpēšanās, gan nolaidība. Šajā kategorijā ietilpst jau iepriekš minētie emocionālo nerūpēšanos raksturojošie rādītāji, kā arī nerūpēšanās par bērna veselību, drošību, dzīvību. Piemēram, bērna atstāšana bez uzraudzības veselībai un dzīvībai bīstamos apstākļos, kas var novest pie smagiem fiziskiem vai morāliem kaitējumiem.

Varmāku identitāte gadījumos, kad bērns tiek pamests novārtā, salīdzinot ar iepriekš aprakstītajām vardarbības formām, ir pārsteidzoši atšķirīga. Lielākoties bērnu novārtā pamet abi vecāki (135 gadījumi no 306). Otra lielākā grupa ir bērnu mātes (131 gadījums no 306), salīdzinot – tikai 18 no analizētajām lietām bērnus novārtā pameta tēvs. Atlikušajos 22 gadījumos bērnus novārtā pametuši aizbildņi, brāļi, māsas vai vecvecāki.

Šos rādītājus varētu pamatot tas, ka konkrētajos 1000 gadījumos no vīriešiem biežāk vērojama fiziska spēka pielietošana, savukārt, sievietēm – klaiņošana, bērnu pamešana, neprasme rūpēties par bērnu, emocionāla vardarbība pret savām atvasēm.